

۱۴۹۰ هـ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حقوق و تقابل مردم و مسئولین

از نگاه فقه شیعه

سید محمد رضا داسمی گلپایگان

انتشارات حبله رود

۱۳۹۵

سرشناسه	: هاشمی گلپای، سیدمحمد رضا، ۱۳۴۹-
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق متقابل مردم و مسئولین از نگاه فقه شیعه / سیدمحمد رضا هاشمی.
مشخصات نشر	: سمتان: انتشارات حبله رود، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۶ص؛ ۱۴/۵×۲۱/۵س.م.
شابک	: ۱-۷۵-۷۶۴۴-۶۰۰-۹۷۸: ۱۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۹۳]-۲۰۱؛ همچنین به صورت زیر نویس.
موضوع	: مدیریت (اسلام)
موضوع	: Islam - - Religious aspects - - Management
موضوع	: مدیران - - اخلاق حرفه‌ای - - جنبه‌های مذهبی - - اسلام
موضوع	: Islam - - Religious aspects - - Professional ethics - - Executives
موضوع	: مردم (حقوق اساسی) - - جنبه‌های مذهبی - - اسلام
موضوع	: Islam - - Religious aspects - - People (Constitutional law)
موضوع	: و حدیث (حقوق اساسی) - - احادیث
موضوع	: People (Constitutional law) - - Hadith
موضوع	: اسلام و دولت - - احادیث
موضوع	: Islam and state - - Hadith
رده‌بندی کنگره	: ۷۱۳۹۵-۷۶۴۴-۶۰۰-۹۷۸ BP۲۲
رده‌بندی دیویی	: ۲۹۷/۶۵۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۳۸۷۱۴۷

شناسنامه

حقوق متقابل مردم و مسئولین از نگاه فقه شیعه

تألیف: سیدمحمد رضا هاشمی گلپای

ویراستار: علیرضا شاه‌حسینی

ناشر: حبله رود

چاپ نخست: ۱۳۹۵

شابک: ۱-۷۵-۷۶۴۴-۶۰۰-۹۷۸

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

صفحه‌آرایی: محمدتقی رهبری فرد

طرح روی جلد: مرجان شمسی خانی

چاپ و صحافی: زلال کوثر قم

قیمت: ده هزار تومان

انتشارات حبله رود

سمتان: بلوار ولی‌عصر (عج)

جنب مسجد آل محمد (ص)

www.hablerood.ir

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۵	فصل اول: حاکمیت و مدیریت در اسلام
۸	ویژگی‌های مدیر اسلامی
۱۵	فصل دوم: وظایف کارگزاران نسبت به مردم
۱۹	بخش اول: امانت‌داری و تخصیص
۲۵	بخش دوم: شرح صدر
۲۵	گفتار اول: مفهوم شناسی شرح صدر
۲۷	گفتار دوم: جایگاه و اهمیت شرح صدر
۲۹	گفتار سوم: آثار شرح صدر
۳۲	گفتار چهارم: عوامل شرح صدر
۳۲	۱. شناخت حقایق هستی
۳۳	۲. قرآن
۳۴	۳. ذکر و یاد خدا
۳۴	۴. دعا و نیایش
۳۵	بخش سوم: مردم‌داری
۳۶	گفتار اول: مردم‌دوستی
۳۸	گفتار دوم: خوش اخلاقی
۳۸	۱. مفهوم شناسی خوش اخلاق (حسن اخلاق)
۴۱	۲. اهمیت و جایگاه خوش اخلاقی
۴۷	آثار و فواید گشاده رویی
۴۸	بخشیده شدن گناهان و داخل شدن در بهشت
۴۹	گفتار سوم: رفیق و مدارا
۴۹	۱. مفهوم شناسی رفیق و مدارا
۵۰	۲. جایگاه و اهمیت رفیق و مدارا
۵۳	۳. آثار و فواید رفیق و مدارا
۵۴	۴. رفیق و مدارای ناروا
۵۷	گفتار چهارم: کارگشایی و خدمتگزاری
۵۸	۱. اهمیت کارگشایی و خدمتگزاری

۵۹	۲. شرط ارزشمندی خدمتگزاری
۶۱	۳. آثار و نتایج خدمتگزاری
۶۴	بخش چهارم: کار و تلاش
۶۵	گفتار اول: مفهوم شناسی کار و تلاش
۶۶	گفتار دوم: ارزش کار و تلاش در اسلام
۷۰	گفتار سوم: شرایط و ویژگی‌های کار و تلاش در اسلام
۷۰	۱. استحکام و اتمام عمل
۷۱	۲. خالص بودن عمل
۷۲	۳. ادامه و استمرار عمل
۷۳	۴. تدبیر در مقدمات عمل و ارزیابی عاقبت آن
۷۴	بخش پنجم: نظم و انضباط
۷۵	گفتار اول: مفهوم شناسی نظم و انضباط
۷۵	گفتار دوم: جایگاه ادبیت نظم و انضباط
۷۸	گفتار سوم: راه‌های دستیابی به نظم
۷۸	۱. برنامه‌ریزی
۷۹	۲. افزایش آگاهی‌های عمومی و فردی
۷۹	۳. نظارت همگانی
۸۱	۴. انگیزشی
۸۲	گفتار چهارم: پیامدهای فقدان نظم
۸۳	۱. ایجاد هرج و مرج
۸۳	۲. پایمال شدن حقوق دیگران
۸۴	۳. بی‌نظمی در کارها
۸۵	۴. هرز رفتن فرصت‌ها و سرمایه‌ها
۸۵	بخش ششم: هم‌فکری و مشورت
۸۶	گفتار اول: جایگاه و اهمیت مشورت در اسلام
۹۱	گفتار دوم: فواید مشورت
۹۴	گفتار سوم: آداب مشورت
۹۷	فصل سوم: حقوق مردم نسبت به حکومت و کارگزاران
۹۹	بخش اول: اطاعت مردم از کارگزاران
۱۰۸	بخش دوم: خیرخواهی مردم نسبت به کارگزاران
۱۱۱	بخش سوم: انتقاد از حکومت و کارگزاران

۱۱۷	بخش چهارم: حفظ وحدت در جامعه اسلامی
۱۲۰	بخش پنجم: آمادگی خدمت به حکومت
۱۲۳	فصل چهارم: وظایف مشترک کارگزاران و مردم
۱۲۵	بخش اول: برادری و صمیمیت
۱۲۷	گفتار اول: فواید پیوند اخوت و برادری در تاریخ اسلام
۱۳۱	گفتار دوم: عوامل و شیوه‌های تحکیم برادری
۱۳۹	بخش دوم: پابندی به عهد و پیمان
۱۴۰	گفتار اول: جایگاه و اهمیت پابندی به عهد و پیمان
۱۴۶	گفتار دوم: سیره شمه معصومین (ع) در پابندی به عهد و پیمان
۱۴۹	گفتار سوم: مرات پابندی به عهد و پیمان
۱۵۲	بخش سوم: قیود و ریز
۱۵۳	گفتار اول: جایگاه و اهمیت قای
۱۵۴	گفتار دوم: منشاء قانون در نظام اسلامی
۱۵۷	دلایل از قرآن
۱۶۰	گفتار سوم: پیشگامی مسئولان در عمل به قانون
۱۶۱	گفتار چهارم: برابری همگان در برابر قانون
۱۶۵	بخش چهارم: گذشت
۱۶۶	گفتار اول: مفهوم شناسی گذشت
۱۶۷	گفتار دوم: جایگاه و اهمیت گذشت
۱۷۱	گفتار سوم: گذشت در سیره رهبران دین
۱۷۳	گفتار چهارم: گستره قاطعیت و گذشت
۱۸۱	گفتار چهارم: آثار گذشت در زندگی
۱۸۶	نتیجه
۱۹۱	منابع و مأخذ

سپاس خدای را که خطوط کلی دین را در ایمان روشن ساخت، با کتاب ناب خود، ما منت نهاد و برای بیان احکامی پایه گذارد و چنان حلال و حرامی، به جزئیات، بیان داشت که آن را یگانه داور و مرجع جهان و جهانیان کرد تا منافع مردمان را به آن یابد و بنیادهای حق بدان استوار گردد. همو که جهان هستی را آفرید و هر موجودی را به سوی کمالش به ولایت تکوینی هدایت فرمود.^۱

آنگاه پیامبران و رهبرانی را فرستاد که هدایت تشریعی، هدایت تکوینی را تکمیل نمودند و بشر را به طریق مستقیم و نیل به کمال راهنمایی کردند تا با رهایی از سلطه طاغوت به حبّل الله متین خوسل گردند و تحت لوای حکومت الهی سعادت دو جهان را دریابند.

درد فراوان به روان پاک خاتم انبیاء محمد مصطفی (صلی الله علیه و آله) که الهامات غیبی او برای نشر حقایق و گسترش عدالت اجتماعی و جنویری از هر گونه فساد و رذایل اخلاقی بهترین دستور بوده و برای ارتقاء به مقام

والای انسانیت، کامل‌ترین و آخرین برنامه می‌باشد.

و سلام بی‌حد و تحیات وافر بر اهل بیت عصمت و طهارت و رهبران مقرب الهی که مفتخر به حق حاکمیت و ولایت مطلقه از مقام قدس ربوبی گشته تا با اجرای حدود و سنن الهی، جوامع مختلف بشری را از نابودی و سقوط نجات داده و برای حیات ابدی و سعادت سرمدی آماده و مهیا گردانند. انور که در پرتو جوشش خون شهیدان و مقاومت مؤمنان انقلاب اسلامی ایران به ثمر نشسته است، بر ماست که پرتو اخلاق اسلامی، راه و رسم خوب زیستن، جاودانه گشتن در جوار احادیث را دریابیم و به جدت تجربه حیات فصیله‌ها و استراندین والاترین ارزش‌ها، بالاترین منش‌ها را بی‌گیریم.

حاکمیت اسلام بر اداره جوامع بشری، راهی است که خداوند متعال به لطف، پیش پای صالحان زمین نهاد است که تا با عقول و دست‌های پرتوان، اراده خویش را بر شئون زندگی اجتماعی حکم سازد.

در این کتاب سعی شده است با بهره‌وری از زندگانی قرآنی و احادیث اهل بیت عصمت و طهارت (ع) وظایف و تکالیف مزیده کارگزاران در حکومت اسلامی، به نحوی مطلوب و در حد توان تحقیق و بررسی گردد.

کارگزاران در حکومت اسلامی نقش مؤثری دارند و به فرموده حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) صلاح و فساد امت بستگی به صلاح و فساد

دانشمندان و زمامداران دارد.^۱

با توجه به نقش کلیدی آنان برای رسیدن به اهداف عالیه حکومت اسلامی ضرورت بیان وظایف آن با بهره‌گیری از تعالیم دینی روشن است. موضوع کارگزاران از گذشته مورد توجه بوده است چنانکه در کتاب شریف نهج البلاغه مباحث مفصلی در این باره مطرح شده است و کتاب‌های متعددی در این خصوص نگاشته شده است، اما کتابی به طور مستقل و جامع به این موضوع نپرداخته است. کتاب‌های موجود در ضمن مباحث حکومت، مدیریت و اخلاق اسلامی بدان اشاره داشته‌اند. کتاب‌هایی نظیر مدیریت اسلامی اثر محمد حسن نبوی، نگرش به مذهب اسلامی اثر سید رضا تقوی دامغانی، سیره نبوی اثر مصطفی دلشاد بهرامی، اخلاق کارگزاران اثر عبدالله جوادی آملی، اخلاق مدیریت در اسلام اثر محمد ری شهری به این موضوع اشاره داشته‌اند که اثر حاضر با توجه به جامعیت و فصل بندی جدید قابل توجه می‌باشد.

این اثر در چهار فصل سامان یافته است. فصل اول در دو بخش تهیه و تنظیم شده است. بخش اول مباحث مربوط به حکومت و در بخش دوم به اهداف و مبانی مدیریت اسلامی و ویژگی‌های مدیران اسلامی پرداخته است. در فصل دوم در قالب شش بخش، عمده وظایف کارگزاران حکومت اسلامی نسبت به مردم مورد بحث قرار گرفته است.

در فصل سوم، وظایف و تکالیف مهمی که مردم در حکومت اسلامی نسبت به کارگزاران و حکومت دارند اشاره شده است.

در آخرین فصل وظایف و تکالیف مشترکی که بر عهده مردم و کارگزاران است، مورد پژوهش قرار گرفته است. در حقیقت جامعه وقتی به مدینه فاضله آرمانی تبدیل می‌شود که هر دو گروه وظایف و تکالیف خود را به طور کامل انجام دهند و در صورت قصور و تنگ نظری یک طرف، جامعه در اختلاف و آشوب فرو می‌رود و فرمانروایان ستمگر حاکم خواهند شد.

بنابراین، هدف از این تحقیق دستیابی به الگوی مناسب اسلامی برای کارگزاران و مردم جهت رسیدن به اهداف عالی حکومت اسلامی است.